

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva**

Význam historického vývoje pojistného práva

Simona Sýsová

**Bakalářská práce
2012**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona Sýsová**
Osobní číslo: **E07138**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**
Název tématu: **Význam historického vývoje pojistného práva**
Zadávací katedra: **Ústav veřejné správy a práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je zmapování historického vývoje pojistného práva na našem území a porovnání se součastností

Práce bude obsahovat:

- Historický vývoj pojistného práva v Evropě
- Historický vývoj pojistného práva v období let 1918 až 1993 v České republice
- Komparaci historie a současného stavu v oblasti pojistného práva

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DAŇHAL, Jaroslav, a kol. Vybrané kapitoly z pojišťovnictví. Vyd. 2. Praha : Česká asociace pojišťoven, 1996. 176 s.
KARFÍKOVÁ, Marie, a kol. Základy pojišťovacího práva. Vyd 1. Praha : Orac, 2001. 301 s. ISBN 80-86199-27-4.
SCHELLE, Karel, a kol. Právní dějiny. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. 1134 s. ISBN 978-80-7380-043-7.
SPIRIT, Michal. Pojistné právo. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000. 276 s. ISBN 80-245-0109-0.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Milan Krupař**
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: **30. června 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Voléjníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 6. října 2011

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Chrudimi dne 30. 4. 2012

Simona Sýsová

PODĚKOVÁNÍ:

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Milanu Krupařovi za jeho trpělivost a cenné rady, které mi napomohly při tvorbě této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu při studiu.

ANOTACE

Práce je věnována vývoji pojistného práva. Zkoumá pojistné právo v Evropě, ze kterého čerpali čeští zákonodárci. Postihuje období od roku 1918 po rok 1993. Zaměřuje se na vliv původních právních předpisů na současný stav pojistného práva.

KLÍČOVÁ SLOVA

pojistné právo, pojišťovnictví, občanské právo, zákonné pojištění, zdravotní pojištění, sociální pojištění

TITLE

Historical evolution insurance law

ANNOTATION

The work is devoted to the development of insurance law. It examines the insurance law in Europe, from which legislators drew Czech. It affects the period since 1918 after the year 1993. It focuses on the impact of the original legislation for the current state of insurance

KEYWORDS

insurance law, insurance, civil law, statutory insurance, health insurance, social insurance

OBSAH

ÚVOD	7
1 POJISTNÉ PRÁVO	8
1.1 POJMY POJISTNÉHO PRÁVA	8
1.2 PRAMENY POJISTNÉHO PRÁVA	8
2 HISTORICKÝ VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA V EVROPĚ	11
2.1 POJIŠTOVNY	12
2.2 POJISTNÁ SMLOUVA	13
2.3 POJIŠTĚNÍ	14
3 HISTORICKÝ VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA V OBDOBÍ LET 1918 AŽ DO SOUČASNOSTI V ČR	15
3.1 VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA NA ČESKÉM ÚZEMÍ V LETECH 1918-1939	15
3.1.1 <i>Pojišťovny</i>	15
3.1.2 <i>Pojistná smlouva</i>	16
3.1.3 <i>Pojištění</i>	16
3.2 VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA NA ČESKÉM ÚZEMÍ V DOBĚ PROTEKTORÁTU	17
3.3 VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA NA ČESKÉM ÚZEMÍ PO ROCE 1945	18
3.3.1 <i>Pojišťovny</i>	18
4 SOUČASNÝ STAV V OBLASTI POJISTNÉHO PRÁVA	23
4.1 POJIŠTĚNÍ	23
4.2 POJISTNÁ SMLOUVA	23
4.3 DRUHY POJIŠTĚNÍ	24
4.3.1 <i>Pojištění majetku</i>	25
4.3.2 <i>Pojištění osob</i>	26
4.3.3 <i>Pojištění odpovědnosti za škodu</i>	26
4.3.4 <i>Zdravotní pojištění v ČR</i>	26
4.3.5 <i>Sociální pojištění</i>	32
4.4 OKRESNÍ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ (OSSZ)	35
4.5 POJIŠTOVNY	35
4.6 POJISTNÝ TRH	39
KOMPARACE HISTORICKÉHO VÝVOJE SE SOUČASNÝM STAVEM POJISTNÉHO PRÁVA	41
ZÁVĚR	44
SEZNAM ZKRATEK	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM TABULEK	49

ÚVOD

V této práci se zaměřím na nástin historického vývoje právní úpravy pojistného práva s poukázáním na současný vývoj. Pojistné právo bylo a je součástí každodenního života všech občanů České republiky.

V první kapitole Vás seznámím se základními pojmy pojistného práva. Následně chronologicky seřadím základní prameny.

Ve druhé kapitole nastíním historický vývoj pojistného práva v Evropě, ze kterého později vycházeli čeští zákonodárci při tvorbě právních norem na českém území. Zvláště se zaměřím na Habsburskou monarchii, které byla současná Česká republika součástí po několik staletí.

Ve třetí kapitole se zaměřím na vývoj pojistného práva na našem území v letech 1918 - 1993. Rozdělím ho do několika etap dle významných událostí, které ovlivnily celkový vývoj společnosti: období 1918 - 1938, období protektorátu Čechy a Morava, období 1945 - 1989 a období 1990 až do současnosti. K první zlomové události ve vývoji pojistného práva došlo po skončení 1. světové války, kdy došlo ke vzniku samostatné Československé republiky, k dalším zvrátům ve vývoji bylo obsazení Čech a Moravy německým vojskem a vznik Protektorátu Čechy a Morava, ukončení druhé světové války a samozřejmě pád komunistického režimu v 1989.

Ve čtvrté kapitole podrobněji rozeberu současný stav pojistného práva v České republice. Se zaměřením na podmínky týkající se sociálního a zdravotního pojištění.

V páté kapitole porovnáám v základních bodech pojistné právo ve výše zmíněných období navzájem a následně se současnou úpravou.

Cíle:

- I. Uspořádání pramenů pojistného práva dle historie**
- II. Analýza historického vývoje pojistného práva**
- III. Současná právní úprava**
- IV. Komparace historické právní úpravy pojistného práva se současností**

1 POJISTNÉ PRÁVO

Daňhel definuje pojistné právo jako souhrn norem obsažených v obecně závazných předpisech, které se týkají pojištění a pojišťovnictví¹.

1.1 Pojmy pojistného práva

Tabulka č. 1: Pojmy pojistného práva

Pojem	Definice	Zdroj
Právo	souhrn obecně závazných norem stanovených a sankcionovaných státem	Madar, Z. a kol. Slovník českého práva. Praha, 1999
Pojišťovnictví	specifické odvětví ekonomiky zabývající se pojišťovací, zajišťovací a činnostmi souvisejícími	Karfíková, M. a kol. Základy pojišťovacího práva. Praha. 2001
Pojištění	forma ochrany lidské společnosti před důsledky nepředvídatelných nahodilých událostí, které znamenají ztráty na životech a zdraví lidí a na vytvořených materiálních hodnotách	Daňhel, J. Kapitoly z pojistné teorie. Praha. 2002
Pojišťovny	subjekty zabývající se primárně jinou činností než investováním	Bakeš, M. a kol. Finanční právo. Praha. 2009
Pojistná smlouva	„dvoustranný právní úkon mezi pojistníkem a pojistitelem o poskytnutí pojistné ochrany“	Fiala, J. a kol. Občanské právo. Brno. 2009

Zdroj: vlastní

1.2 Prameny pojistného práva

Historickou i současnou právní úpravu pojistného práva ovlivnila spousta zákonů. Pro přehlednost jsou v následující tabulce chronologicky seřazeny alespoň základní zákony.

¹ Daňhel, J: Kapitoly z pojistné teorie. Praha 2002

Tabulka č. 2: Prameny pojistného práva

Období	Prameny pojistného práva
Před vznikem ČSR	<ul style="list-style-type: none"> - patent č. 946/1811 J.G.S. - Všeobecný občanský zákoník - nařízení ministerstev práv, vnitra, obchodu a financí č. 31/1886 ř.z., o zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven
ČSR	<ul style="list-style-type: none"> - nařízení vlády č. 307/1922 Sb., o zřizování, zařízení a hospodaření pojišťoven - zákon č. 145/1934 Sb., o smlouvě pojistné, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru nad soukromými pojišťovnami, ve znění pozdějších předpisů
Protektorát	<ul style="list-style-type: none"> - vládní nařízení č. 331/1942 Sb., o doplnění a změně některých ustanovení o pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů
1945 - 1989	<ul style="list-style-type: none"> - dekret č. 103/1945 Sb. - vyhláška č. 977/1948 Ú.l., ministra financí - zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 190/1950 Sb., o organizaci a úkolech pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 85/1952 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů
1990 - současnost	<ul style="list-style-type: none"> - zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 133/1994 Sb., o Vídeňské úmluvě

	<p>o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, ve znění pozdějších předpisů</p> <ul style="list-style-type: none"> - zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách v oblasti cestovního ruchu, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů - zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů
--	--

Zdroj: vlastní

2 HISTORICKÝ VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA V EVROPĚ

Počáteční formy pojistného práva mohou být datovány už do období kolem začátku našeho letopočtu. Teprve až s rozvojem soukromého podnikání vznikají podmínky pro vznik pojistného práva a založení pojišťoven, tak jak je známe dnes.

Pramenů, ze kterých by se dalo čerpat danou problematiku, není příliš mnoho. Většina autorů se shoduje, že základy pojistného práva sahají až do období vlády Marie Terezie. Rozcházejí se ovšem, v názoru s jakou ideologií jsou spjaty. Podle merkantilistické teorie měla na zřízení pojišťoven zájem sama panovnice. Ankety a dobrozdání svolané na základě její iniciativy vyzněly negativně. Podle dalších písemností z nejvyšších míst žádné podněty nevzešly. Hlavním problémem byla lhostejnost zemských stavů, které by tuto záležitost měli mít především na starost. Do konce 18. století nebylo nalezeno pozitivní řešení této otázky. Od 19. století získali větší vliv liberalisté. Ovlivnili normu, podle které docházelo k vytváření pojišťoven po celou dobu trvání monarchie¹.

Císař František I., císař Habsburské monarchie² vyhlásil patentem č. 946/1811 J.G.S. nový zákoník - Všeobecný občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie, ABGB). Tento zákoník nabyl účinnosti 1. ledna 1812, platil ve všech zemích rakouského soustátí s výjimkou uherské koruny. Skládal se z krátkého úvodu a tří dílů. V úvodu (O občanských právech) byl definován předmět právní úpravy, časová a místní působnost zákona a poměr k jiným předpisům. První díl byl věnován právu osob včetně práv manželských a rodičovských, druhý právům k věcem (držbě, vlastnictví, zástavními právu, služebnostem), dědickému a závazkovému právu (společným ustanovením o obligacích, jednotlivým smluvním typům, náhradě škody) a třetí díl společným ustanovením (zajištění práv, změnám a zrušení práv a závazků, promoční a vydržení). Všeobecný občanský zákoník představoval dominantní předpis celé moderní české právní historie. Se změnami jako celek platil v českých zemích až do roku 1950 a některá dílčí ustanovení ještě déle³.

¹ Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

² Habsburkové byli předním panovnickým rodem Evropy. Jejich španělská větev ovládla Španělsko, značnou část Itálie, Belgie a rozsáhlé americké kolonie. Rakouská větev byla pánem celé střední Evropy. Schelle, Karel a kol. Právní dějiny. Plzeň 2007.

³ Vojáček, Ladislav a kol. České právní dějiny. Plzeň 2010

V tomto zákoníku byla poprvé specifikována problematika pojistné smlouvy. V hlavě 29 Všeobecného zákoníku bylo zařazeno ustanovení o pojišťovacích smlouvách.

2.1 Pojišťovny

Na základě rozhodnutí císaře Františka I. ze 4. září 1819 bylo pojišťovnictví dáno výhradně do rukou soukromých pojišťoven. Stát si ale ponechal četná kontrolní a dozorčí práva nad pojišťovacími ústavami, nejen při jejich zakládání, ale i při vlastní činnosti¹.

Na území České republiky má pojišťovnictví dlouhodobou tradici. První pojišťovna na českém území byla česká vzájemná pojišťovna v Praze založena v roce 1827 a jejím zakladatelem byl Josef Matyáš hrabě z Thunu a Hohensteinu a František Josef hrabě z Vrtby. V roce 1830 byla zřízena 2. pojišťovna na českém území v Brně: Moravskko-slezská vzájemná pojišťovna².

Celá problematika však vyvrcholila nezbytností výslovně státní regulace této oblasti, která by byla právně vyjádřená. „Bylo v tomto smyslu vydáno nařízení ministerstev vnitra, práv, obchodů a financí č. 31/1886 ř.z., o zakládání, zařizení a hospodaření pojišťoven (tzv. pojišťovací regulativ).“ Toto nařízení bylo prováděcím předpisem zákona č. 253/1852 ř.z.³.

„Tento předpis upravil a zavedl v pojišťovnictví státní dozor, a to jednak regulací zakládání a hospodaření pojišťoven, zabezpečenou vydáváním koncesí k podnikání, a stanovením zásad pro hospodaření, promítnutých i do pojistných podmínek, a dále schvalováním pojistných podmínek a sazeb pojistného“².

Následující období je charakterizováno vznikem a rozvojem řady vzájemných pojišťoven a pojišťovacích spolků, nositelé pojistného rizika byli současně členy těchto společenstev. Ze svých příspěvků jednak vytvářeli pojistné fondy, ale současně se účastnili i hospodaření s nimi a rozhodování o nich na základě vzájemně dohodnutých pravidel².

„Později s rozvojem podnikatelských aktivit a výroby začaly vznikat akciové pojišťovny

¹ Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

² Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

³ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

a další formy institucí, které pojistné vztahy regulovaly vlastními pojistnými podmínkami vymezujícími vzájemná práva a povinnosti mezi pojistníky, pojištěnci a pojistiteli¹.

2.2 Pojistná smlouva

Proces vzniku pojistných smluv byl velice zdlouhavý a náročný, zvláště z toho důvodu, že zákonodárci v té době ještě nevěděli, co přesně by měli očekávat od pojistných smluv, co by z nich mělo vyplynout. Na konečnou uzákoněnou úpravu se čekalo více než 100 let. Nakonec byly uzákoněny ve výše zmíněném Všeobecném zákoníku z roku 1811 jako takzvané smlouvy odvážné. Přesná definice smluv odvážných se najde v hlavě 29 § 1267. Slibuje se jimi a přijímá naděje ještě nejistého prospěchu. Pro všechny smlouvy uvedené v hlavě 29 platilo, že plnění jedné strany bylo závislé na budoucí nejisté události. Odvážné smlouvy se daly rozdělit do dvou skupin - vzájemné a jednostranné.

Pojišťovací smlouvy patřily do smluv vzájemných. V § 1288 je pojistná smlouva definovaná takto: „Vezme-li někdo na sebe nebezpečství škody, která by mohla jiného postihnout bez jeho zavinění, a slíbí-li mu, že mu dá za jistou cenu smluvenou náhradu, vzniká pojistná smlouva. Pojistitel jest při tom zavázán za nahodilou škodu a pojištěný za slíbenou cenu“. Předmětem pojištění bylo zboží dopravující se po vodě a po zemi. Pojištění předložit pojistiteli oznámení o pojistné události. V případě, že tak neučinil, nebo že nemůže prokázat škodu, nemá nárok na pojistnou částku. Totéž platí, i pokud pojistitel prokáže, že pojištěný způsobil škodu vlastním zaviněním.

Tato právní úprava brzy přestala být dostačující, a proto musela být nahrazena zákony novými. Nedostatečnou právní úpravou se zabývala odborná literatura, která shrnula následující požadavky:

- vypracovat podrobnou právní úpravu o uzavírání pojišťovacích smluv
- stanovit účinné zákonné ochrany k zamezení neštěstí, které by bylo způsobeno hrubou nedbalostí nebo trestným činem
- „propracovat stavební řád s ohledem na zajištění bezpečnosti života a majetku“
- „propracovat provozní předpisy o průmyslových závodech, přepravních podnicích a přepravě po lodích“².

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

² Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

2.3 Pojištění

Hlavními druhy pojištění proti škodě byli pojištění požární, pojištění krupobití, pojištění dobytka, pojištění dopravní a pojištění odpovědnostní.

Tabulka č. 3: Druhy pojištění

Druh pojištění	Vznik nároku na náhradu škod
Požární pojištění	Požár, blesk, výbuch, přímé nebo nepřímé působení ohně, hašení, stržení, vyklízení při požáru
Pojištění krupobití	Škody na pojištěných plodinách půdy účinkem krupobití
Pojištění dobytka	Mor, nemoc, požár, blesk, výbuch, povodeň, zemětřesení, přeprava zvířat
Pojištění dopravní	Srážka s jinou lodí, nebezpečí jemuž je vystaveno přepravované zboží
Pojištění odpovědnosti	Povinnost pojištěného spočívající v náhradě škody vzniklé vůči jinému ve stanovených případech

Zdroj:¹

¹Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

3 HISTORICKÝ VÝVOJ POJISTNÉHO PRÁVA V OBDOBÍ LET 1918 AŽ DO SOUČASNOSTI V ČR

3.1 Vývoj pojistného práva na českém území v letech 1918-1939

Po první světové válce došlo ke vzniku samostatné Československé republiky. Československá republika převzala v plném rozsahu právní řád rakousko-uherské monarchie zákonem č. 11/1918.

Od října 1922 platilo nařízení vlády č. 307/1922 Sb., kterým byl zaveden a upravován státní dozor v pojišťovnictví. Státní dozor jednal regulací zakládání a hospodaření pojišťoven, zabezpečenou vydáváním koncesí k podnikání a stanovením zásad pro hospodaření, zakotvených i do pojistných podmínek, a dále schvalováním pojistných podmínek a sazeb pojistného¹.

V důsledku spekulací a vzrůstající konkurence v pojišťovnictví docházelo, i přes tuto regulaci, ke zhoršování postavení pojistníků a k rozvoji pojišťovnictví mimo rámec státu účastí na mezinárodních trzích. Z tohoto důvodu je nutné vytvořit účinnější právní regulace a sjednocování pojistných podmínek v mezinárodním měřítku. Na základě předchozích zjištění byl přijat československý zákon č. 145/1934 Sb., o smlouvě pojistné, a dále pak zákon č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru nad soukromými pojišťovnami¹.

3.1.1 Pojišťovny

Vládní nařízení č. 505/1920 Sb., uzákonilo, že se staly pojišťovny smíšenými a tudíž mohli provozovat životní i neživotní pojištění, jak bylo doposud vyloučeno. Hlavní podmínkou bylo, aby pojišťovny vedli samostatné účty k životnímu pojištění.

„Zákon 147/1934 Sb., stanovil podrobné zásady pro činnost tuzemských pojišťoven i pravidla pro podnikání cizozemských pojišťoven na území Československé republiky. V zájmu pojistníků byla především upravena tvorba zabezpečovacích fondů, způsob nakládání s jejich jměním, úprava konkursu pojišťovny a státní dozor na pojišťovny, spočívající především

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

v kontrole dodržování platných předpisů o pojišťovnách, hospodaření pojišťoven a vztahující se na všechny okolnosti, které byly předpokladem pro splnitelnost závazků pojišťoven. Zákon obsahoval rovněž úpravu sankcí, ukládaných důsledku porušení stanovených povinností¹“.

Pojišťovnictví, díky těmto právním předpisům, mělo vysokou úroveň téměř stejnou s úrovní předních světových pojišťoven. Odráželo nové rysy, jejichž projevem bylo sdružování a kartelizace pojišťoven, vytváření koncernů, úpadky a likvidace slabších, konkurzy neschopných podniků, ale i vzrůstající profesionalita v činnosti pojišťoven, vyplývající z mnohaleté práce a teoretické propracovanosti základních aspektů této činnosti².

Zákon č. 81/1935 Sb., udělil pojišťovnám povinnost u nich pojištěným držitelům motorových vozidel vydat potvrzení, na jakou dobu jsou pojištěni a na jak dlouho zaplatili pojištění. Řidičům ukládal povinnost mít toto potvrzení při jízdě vždy u sebe a na vyzvání úředních orgánů jej předložit.

3.1.2 Pojistná smlouva

Přestože bylo několikrát novelizováno správní právo pojistné, nedošlo v oblasti pojistné smlouvy k žádné výraznější změně. Na základě pojistné smlouvy přejímal pojistitel nebezpečství škody, které mohlo postihnout někoho jiného bez pojistitelova zavinění, a za plat sliboval.

Zákonem č. 245/1934 Sb., se konečně ucelila jednotná právní úprava soukromého pojistného práva. Rozdělen byl do pěti dílů. První řešil otázky pro všechna pojistná odvětví, druhy pojištění proti škodě (požární, krupobitní, dopravní a odpovědnostní), třetí ukotvil předpisy životního pojištění, čtvrté pojištění úrazové a pátý závěrečná a přechodná ustanovení³.

3.1.3 Pojištění

Na základě nařízení vlády č. 358/1919 bylo na našem území poprvé uzákoněno povinné smluvní pojištění, na jehož základě musel každý živnostník pojistit svůj podnik, sklad surovin a zboží a v neposlední řadě i svůj hmotný a nehmotný majetek proti ohni. V roce 1925 bylo

¹ Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

² Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

³ Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

poprvé uzákoněno povinné pojištění provozovatelů letadel zákonem č. 172/1925 Sb.

Jedním z nejdůležitějších právních předpisů této doby bylo zavedení vládního nařízení č. 156/1927 Sb., měnící rozsah ručení pojištěnců za škody z provozu motorových vozidel. Pojištěnci hradili škodu do 400,- Kč. V případě, že byla tato hranice překročena, platil pojištěnec 10 % ze škody, ale nejméně vždy 400,- Kč¹.

Neméně důležitým byl zákon č. 198/1932 Sb., o dopravě motorovými vozidly, na jehož základě musel mít majitel koncese k dopravě osob nebo nákladu sjednané pojištění u některé z pojišťoven. Bez něho nemohl svoji činnost provozovat.

3.2 Vývoj pojistného práva na českém území v době protektorátu

V období okupace Československa Německem (Protektorát Čechy a Morava) vládní nařízení č. 331/ 1942 Sb., změnilo orgán dozoru nad pojišťovnictvím, kterým se stalo Ministerstvo hospodářství a práce oproti Ministerstvu vnitra, předpisy také upravovaly problematiku soutěže v oboru soukromého pojištění (1940), ustavení Ústředního svazu soukromých pojišťoven na území Protektorátu se sídlem v Praze (1941)².

V tomto období se právní úprava pojišťovnictví vyznačovala vysokou profesionalitou, konkrétností, přesností, které dávaly dostatečně srozumitelný a přesný rámec pro podnikání všem subjektům působících v pojišťovnictví včetně státního dozoru².

Podle autorky Škopové:

- ke zřízení pojišťoven bylo třeba státního povolení, které vydával orgán dozoru v pojišťovnictví,
- pojišťovna mohla být zřízena pouze jako akciová společnost nebo jako spolek pro pojišťování na základě vzájemného určení jeho členů,
- od obecné úpravy těchto forem podniků byla pro pojišťovny stanovena zákonem specifika,
- životní pojištění bylo nezbytné provozovat odděleně od ostatních pojištění, i když v rámci jedné pojišťovny,

¹Schelle, Karel; Hradec, Milan. Historie pojišťovnictví. Praha 2006

²Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

- pojišťovny byly povinny podle předmětu podnikání zřizovat zabezpečovací fondy, jejichž výše byla povinná a byla přesně stanovena, a to jednak pro pojistné rezervy životního pojištění a jednak pro ostatní druhy pojištění,
- pro vytvoření povinné výše fondů byly stanoveny pouze určité druhy jmění, např. československé státní dluhopisy, cenné papíry způsobilé k ukládání sirotčího jmění, tuzemské činžovní nemovitosti, různé druhy zápůjček, vklady u peněžních ústavů, apod.,
- pojištěncům mohl být stanoven podíl na zisku,
- tuzemské pojišťovny mohly podnikat v cizině bez zvláštního povolení a tuto skutečnost pouze oznamovaly orgánu dozoru v pojišťovnictví včetně podmínek, za nichž jim cizí stát podnikání v pojišťovnictví povolí. Naproti tomu pro podnikání cizozemských pojišťoven na území našeho státu byla stanovena přesná pravidla.
- dozorčímu státnímu orgánu byla svěřena řada úkonů a pravomocí, kterým odpovídaly i povinnosti pojišťoven a sankce při jejich nesplnění až po možnost zrušení pojišťovny¹.

3.3 Vývoj pojistného práva na českém území po roce 1945

„V roce 1945 na konci II. světové války působilo na našem území celkem 733 pojišťoven a pojišťovacích spolků, z tohoto počtu bylo 158 reprezentací a zastoupení pojišťoven zahraničních²“.

3.3.1 Pojišťovny

Po skončení okupace byla úprava pojistného práva zahájena dekretem prezidenta republiky č. 103/1945 Sb., o znárodnění pojišťoven. V této době došlo v rámci znárodnění průmyslu, bank a spořitelén i ke znárodnění soukromého pojišťovnictví na území Československa. Tímto dekretem se výrazně změnilo postavení pojišťoven, jako národní podniky se staly majetkem státu³.

Dne 20. listopadu 1946 vyhlásil ministr financí usnesení vlády o vytvoření pěti pojišťoven,

¹Škopová, V.; Klapal J. Pojištění a pojišťovnictví. Praha 1991.

² Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

³ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

národních podniků, do nichž byly začleněny všechny dřívější pojišťovny se sídlem na československém území včetně ústavů pojišťoven cizích¹.

Byly zřízeny:

- Pojišťovna Slavia, národní podnik (vyhláška č. 2086/1946 Ú. 1.),
- Pražská pojišťovna, národní podnik (vyhláška č. 2088/1946 Ú. 1.),
- První československá pojišťovna, národní podnik (vyhláška č. 2090/1946 Ú. 1.),
- Pojišťovna Slovan, národní podnik (vyhláška č. 2092/1946 Ú. 1.),
- Nemocenská pojišťovna, národní podnik (vyhláška č. 2094/1946 Ú. 1.)¹.

Mimo jiné byla provedena úprava řízení správy pojišťoven, kterou zabezpečují představenstvo a jím ustanovený ředitel. Zřizování nových pojišťoven, národních podniků, bylo v pravomoci vlády na návrh ministra financí po projednání Pojišťovací rady. Důležitým prvkem v nové organizaci pojišťovnictví bylo zřízení tohoto orgánu, tj. Pojišťovací rady. Jejím zřízením bylo docíleno jednotného vedení pojišťovnictví při existenci více pojišťovacích institucí. Pojišťovací rada byla podřízena Ministerstvu financí. Na návrh tohoto ministerstva vydávala vláda její jednací řád. Ta také navrhovala osoby na funkci předsedy a místopředsedů rady, které jmenoval prezident republiky².

Hlavním úkolem Rady bylo pečování o činnosti pojišťoven, aby byli v souladu se zájmy Československé republiky, určování zásad soutěže mezi pojišťovnami a vykonávat smířčí soudnictví mezi nimi, zastupování, hájení a obstarávání jednotně zájmů pojišťoven, pečování o hospodárnost provozu pojišťoven a všestrannou úroveň jejich služeb veřejnosti, apod².

Bylo vydáno vládní nařízení č. 215/1946 Sb. ve smyslu § 10 a § 39 výše uvedeného dekretu prezidenta republiky, kterým se prováděla některá ustanovení dekretu. Jednalo se především o rozpracování úkolů Ministerstva financí jako orgánu dozoru nad pojišťovnictvím, dále byly vládě přiznány pravomoci, které ji umožňovali určovat počet pojišťoven, zřizovat je, apod., dále byla upravena činnost Pojišťovací rady a činnost, složení a pravomoci představenstva a ředitelů pojišťoven i hospodaření pojišťoven, včetně nakládání s přebytky hospodaření².

Znárodněním klíčových odvětví národního hospodářství, které proběhlo po roce 1945, se nastartovalo vytváření nových velkých celků založených na společenském vlastnictví

¹ Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

² Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

výrobních prostředků, což se samozřejmě projevilo i v pojišťovnictví. Nejdříve usnesením vlády, které vyhlásilo ministerstvo financí vyhláškami č. 2086m 2090, 2092, 2094/1946 Ú.1., bylo zřízeno pět velkých pojišťoven (tzv. národních podniků) ústavů pojištění cizozemských pojišťoven s tím, že monopolní postavení na celém území republiky měla pouze nemocenská pojišťovna (národní podnik)¹.

Další pronikavou změnu jsme zaznamenali po 25. únoru 1948. Výše uvedených pět pojišťoven bylo sloučeno. Na První československou pojišťovnu - národní podnik byl převeden majetek a kapitál ostatních čtyř pojišťoven. Zřídila se tak jediná pojišťovna, Československá pojišťovna, národní podnik, se sídlem v Praze a ředitelstvím v Bratislavě pro Slovensko. K tomuto opatření došlo usnesením vlády, vyhlášeným vyhláškou č. 977/1948 Ú.1., ministra financí. Československá pojišťovna získala bezkonkurenční monopolní postavení v republice a měla značný majetek ve své správě, to korespondovalo s nastoupeným trendem té doby (centralizací ve všech odvětví národního hospodářství). Stanovy této pojišťovny vyhlásil ministr financí vyhláškou č. 978/1948 Ú.1., kterou schválila jako jeho návrh vláda Československé republiky. Stanovy upravovaly především činnost pojišťovny, řízení její správy představenstvem, hospodaření a tvorbu technických rezerv a fondů, oprávnění i povinnost vyhlášovat vyhláškami pojistné podmínky pro hlavní druhy pojištění¹.

Důležitým právním dokumentem v pojistném právu byl zákon č. 95/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který upravoval některé poměry v pojišťovnictví. Tato úprava se týkala znárodněných ústavů pojišťovacích, tuzemských pojištění u cizozemských pojišťoven a úpravy poměrů spolků a zařízení provozujících tuto činnost. Především rušil Pojišťovací radu. Její existence ztratila své poslání (zajištění jednotné vedení pojišťovnictví) vytvořením jediné bezkonkurenční pojišťovny¹.

Na tuto právní úpravu pak navázaly další právní předpisy, a to zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů, kterým se výslovně vymezil účel pojištění a upravily základní práva a povinnosti účastníků tohoto vztahu, a zákon č. 190/1950 Sb., o organizaci a úkolech pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů².

Ke změně v právní úpravě pojišťovnictví dochází k 1. lednu 1953, kdy nabyl účinnosti zákon

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

² Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

č. 85/1952., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 2 zákona č. 85/1952 Sb. přestala být dne 1. ledna 1953 Československá pojišťovna národním podnikem a byl organizován státní pojišťovací ústav pod názvem Státní pojišťovna. Jejími organizačními složkami byly hlavní správa v Ministerstvu financí, oblastní správa pro Slovensko, krajské správy, inspektoráty, správa zahraničního pojištění a strojní služba. V roce 1958 se valná hromada První české zajišťovací banky v Praze usnesla na likvidaci ústavu a jeho začlenění do Státní pojišťovny. Teprve tímto aktem získala Státní pojišťovna úplný pojišťovací a zajišťovací monopol v Československu¹.

V roce 1960 byla v rámci územní reorganizace provedena nejen redukce počtu krajských správ a inspektorátů, ale i částečná reorganizace správy Státní pojišťovny. Postupem času přestalo být pojišťovnictví a pojištění soukromou věcí vztahu mezi pojištěným a pojišťovnou a stalo se předmětem veřejného společenského zájmu¹.

K další změně v pojišťovnictví dochází v roce 1967, kdy na základě zákona č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, dostala státní pojišťovna statut hospodářské organizace. Postupně byl v této době pro agendy zvláštního rázu budován samostatný odbor zvláštních provozů, který se v pozdější době rozrostl v samostatný závod. Další změna v pojišťovnictví přichází s vytvořením federace, kdy pojišťovnictví bylo svěřeno do samostatné působnosti republik¹.

Zákonem č. 162/1968 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který měl čistě organizační charakter, byl změněn zákon č. 82/1968 Sb. a byly ustaveny k 1. lednu 1969 dva samostatné pojišťovací a zajišťovací podniky – Česká státní pojišťovna se sídlem v Praze a Slovenská státní pojišťovna se sídlem v Bratislavě, obě s celostátní působností. Každý z těchto dvou podniků byl podřízen svému národnímu ministerstvu financí¹.

V ustanovení § 4 zákona o pojišťovnictví byl obsažen předmět činnosti pojišťoven. Na základě tohoto ustanovení příslušelo pojišťovně výlučné právo provozovat smluvní a zákonné pojištění majetku, osob a odpovědnosti za škody, včetně pojištění vyplývajícího z mezinárodního obchodního styku, jakož i provozovat zajišťovací činnost. Při provozování pojištění vykonávala pojišťovna činnost zaměřenou na předcházení škod, tzv. zábrannou činnost. Na základě uvedeného zákona mohla Česká státní pojišťovna i Slovenská státní

¹ Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

pojišťovna provozovat pojišťovací činnost na celém území federace, tedy zákon připustil byť sice v omezené míře, ale přece konkurenci v oblasti pojišťovnictví mezi těmito dvěma pojišťovnami. Konkurence se však neuskutečňovala, protože pojišťovny mezi sebou uzavřely dohodu, která stanovila, že Česká státní pojišťovna bude vykonávat pojišťovací činnost výlučně v České republice a Slovenská státní pojišťovna ve Slovenské republice¹.

K zásadním organizačním a obsahovým změnám v pojišťovnictví u nás dochází po roce 1990. Pojišťovnictví bylo ústavním zákonem o československé federaci svěřeno do výlučné kompetence republiky, proto tuto oblast upravovala každá republika zvlášť. Nová právní úprava na úseku pojišťovnictví byla nejprve přijata ve Slovenské republice a vycházela ze zákona č. 24/1991 Zb., o poist'ovníctve, ve znění pozdějších předpisů, který byl novelizován zákonem č. 25/1992 Zb., ve znění pozdějších předpisů. Účinnost tohoto zákona byla stanovena na 1. března 1991, s výjimkou ustanovení týkajících se zahraničních pojišťoven a zahraničních osob podnikajících v pojišťovnictví, kde účinnost příslušných ustanovení byla stanovena až na 1. březen roku 1993, tedy ochranná doba pro možnost podnikání zahraničních pojišťoven na území Slovenska ve vztahu ke Slovenské státní pojišťovně byla zákonem stanovena na dva roky. Pro Českou republiku novou právní úpravu v oblasti pojišťovnictví představoval zákon ČNR č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 28. května 1991, a ochranná doba pro zahraniční pojišťovny, resp. Českou státní pojišťovnu byla stanovena na dobu jednoho roku, tedy do 28. května 1992. Již zde je možné vidět rozdílnost, a to dost podstatnou, v právní úpravě v České republice a na Slovensku. Přijetím zákona o pojišťovnictví se ruší monopol České státní pojišťovny a nastává období tzv. demonopolizace pojišťovnictví¹.

¹ Karfíková, Marie; Příkryl, Vladimír. Základy pojišťovacího práva. Praha 2001

4 SOUČASNÝ STAV V OBLASTI POJISTNÉHO PRÁVA

4.1 Pojištění

Účelem pojištění je zabezpečit fyzickou nebo právnickou osobu pro případ, že vznikne nahodilá událost. Je jim poskytováno právo na výplatu peněžních prostředků na úhradu potřeb, které vznikají v důsledku takových událostí. Objevují se zde dva účastníci, jsou jimi pojistník a pojišťovna¹.

V současné době, kdy je mnoho pojišťoven, nabývají na významu všeobecné pojistné podmínky, které se staly součástí pojistné smlouvy. Pojistné podmínky jsou schvalovány ministrem financí. Tyto podmínky musí vymezovat pojistnou událost, uvádět případy, kdy při pojistné události nevzniká povinnost poskytnout pojistné plnění, dále obsahují rozsah a splatnost období a dobu splatnosti pojistné smlouvy, jakož i principy, podle kterých se pojištění budou podílet na přebytcích pojistného¹.

4.2 Pojistná smlouva

Pojistná smlouva je upravena zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje vztahy účastníků pojištění vzniklého na základě pojistné smlouvy, pokud zvláštní předpis tyto vztahy neupravuje jinak. Práva a povinnosti, které neupravuje tento zákon, se řídí zvláštním předpisem, nebo občanským zákoníkem.

Výše zmíněný zákon řeší všechny typy smluv (škodové pojištění a obnosové pojištění, Soukromé pojištění věci a jiného majetku, Pojištění osob). S výjimkou některých paragrafů nabyl zákon účinnosti dnem vstupu ČR do EU 1. 1. 2005. Novelizace zákona nabyla účinnosti 1. 1. 2010.

„Pojistná smlouva je dvoustranný právní úkon mezi pojistníkem a pojistitelem o poskytnutí pojistné ochrany.“ Pojistitel se zavazuje vyplatit smluvenou částku, dojde-li ke vzniku pojistné události za trvání pojistného vztahu. Pojistník se zavazuje platit dohodnuté pojistné. K uzavření smlouvy dochází okamžikem, kdy navrhovatel obdrží sdělení o přijetí jeho návrhu. Návrh může být také přijat zaplacením pojistného ve stanovené výši a lhůtě.

¹ Fiala, Josef a kol. Občanské právo. Brno 2009

Pojistníkovi pojistitel vydá pojistku jako písemné potvrzení o uzavření pojistné smlouvy¹.

Uzavřením smlouvy vznikají oběma subjektům práva a povinnosti:

- pojišťovně přísluší právo na pojistné a povinnost plnit, vznikající prvním dnem po uzavření smlouvy, nebylo-li účastníky dohodnuto jinak;
- pojistník má povinnost platit pojistné za dohodnutá pojistná období nebo zaplatit pojistné za celou dobu;
- pojištěná osoba je povinna písemně pojišťovně oznámit, že nastala pojistná událost;
- pojištěnému je uložena povinnost dbát, aby pojistná událost nenastala, pokud dojde k porušení povinnosti, má právo pojistitel plnění ze smlouvy přiměřeně snížit¹.

Pojištěná osoba nemusí být totožná s pojistníkem¹.

Zánik pojištění nastane, pokud zanikne pojistný právní vztah. K němu dochází:

- Výpovědí - musí být dána alespoň 6 týdnů před uplynutím pojistného období, pojištění zaniká ke konci pojistného období;
- Výpovědí - podaná do dvou měsíců po uzavření smlouvy, výpovědní lhůta je osm dní a pojištění zanikne jejím uplynutím;
- „nezaplacením pojistného za první pojistné období nebo jednorázového pojistného do tří měsíců, nebo pojistného na delší období do 6 měsíců od jeho splatnosti, pojištění zaniká uplynutím těchto lhůt“;
- „Odstoupením od smlouvy pojistitelem, jestliže pojistník porušil povinnost odpovědět pravdivě a úplně na všechny písemné dotazy pojišťovny a pojišťovna by při pravdivém a úplném zodpovězení dotazů smlouvu neuzavřela. Právo odstoupit musí pojistitel uplatnit do tří měsíců ode dne, kdy takovou skutečnost zjistil, jinak právo zanikne.“
- „odmítnutím plnění, dozví-li se pojistitel až po pojistné události, že její příčinou byla skutečnost, kterou pro vědomě nepravdivé nebo neúplné odpovědi nemohl zjistit při sjednávání pojištění, a která pro uzavření smlouvy byla podstatná“¹.

4.3 Druhy pojištění

Podle občanského zákoníku rozlišujeme pojištění:

- Pojištění smluvní,

¹ Fiala, Josef a kol. Občanské právo. Brno 1993

- Pojištění zákonné.

Do smluvního pojištění patří i takové pojištění, které je povinné uzavřít ze zákona - povinné smluvní pojištění. Zákonné pojištění vyplývá přímo ze zákona v důsledku skutečností stanovených právním předpisem. Je upraven zvláštními právními normami.

Další typ dělení vyplývá z rozdílů v jeho objektu:

- Pojištění majetku pro případ jeho poškození, ztráty, odcizení, zničení nebo jiných škod, které na něm vzniknou,
- Pojištění osob pro případ jejich smrti, tělesného poškození, dožití určitého věku nebo pro případ jiné pojistné události.
- Pojištění odpovědnosti za škodu vzniklou na zdraví, věci, životě nebo popřípadě odpovědnosti za jinou majetkovou škodu¹.

Je možné kumulovat tyto druhy pojištění v rámci jednoho pojistného vztahu (např. sdružené pojištění domácnosti). U všech druhů pojištění musejí být veškeré právní úkony, které se jich týkají, v písemné formě, není-li stanoveno jinak¹.

4.3.1 Pojištění majetku

Pojištěný má právo, aby mu bylo poskytnuto plnění ve výši, které udávají pojistné podmínky, týká-li se pojistná událost věci, na které se pojištění vztahuje. Sjednat se může také tzv. vícenásobné pojištění.

V občanském zákoníku se nachází prevenční povinnosti, jejichž splnění má přispět k tomu, aby pojistná událost nenastala. Dále upravuje následky porušení povinností, patří mezi ně vědomé porušení nebo porušení následkem požití alkoholu nebo návykových látek¹.

Pojištěný má právo na náhradu nákladů účelně vynaložených na odvrácení pojistné události, která pojištěnému majetku bezprostředně hrozila, a také na náhradu nákladů, které účelně vynaložil tak, aby zmírnil následky pojistné události¹.

¹ Fiala, Josef a kol. Občanské právo. Brno 2009

4.3.2 Pojištění osob

Pojistník má právo na vyplacení dohodnuté částky, nebo vyplacení dohodnutého důchodu, nebo plnění ve stanovené výši, nastane-li u něho pojistná událost (tělesné poškození, dožití určitého věku, smrt). V případě, že pojistnou událostí bude smrt poškozeného, má pojistník právo určit osobu, které má pojistnou událostí vzniknout právo na plnění, a to jménem nebo vztahem k pojištěnému. Pokud daná osoba není určena, nebo nenabude-li práva na plnění, nabývají právo na plnění:

- manžel, není-li ho
- děti pojištěného, není-li ani dětí
- rodiče pojištěného, a není-li ani jich
- tzv. osoby spoluzijící, a není-li jich
- dědicové pojištěného¹.

Významným právem pojistitele je snížit částku, kterou má vyplatit, je-li pojistnou událostí úraz poškozeného a došlo-li k úrazu následkem opilosti poškozeného¹.

4.3.3 Pojištění odpovědnosti za škodu

„Pojištěný má právo, aby pojišťovna vyplatila náhradu poškozenému. Pojišťovna má v případě, že pojištěný způsobil škodu následkem opilosti, proti pojištěnému právo na přiměřenou náhradu toho, co za něj plnila. Pojištění zaniká mimo jiné změnou v osobě vlastníka, kromě případů výslovně stanovených v pojistných podmínkách¹.“

4.3.4 Zdravotní pojištění v ČR

Zdravotní pojištění je činnost, která směřuje k vytvoření speciálního peněžního fondu. Fond slouží ke krytí věcných dávek, jakými jsou lékařská péče při vzniku nemoci, úrazu, úmrtí či jiných tzv. sociálních událostí, souvisejících se zdravím občana. Ve většině vyspělých států je toto pojištění součástí systému tzv. sociálního pojištění. Na našem území se problematikou sociálního pojištění zabývá Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a problematiku zdravotního pojištění řeší Ministerstvo zdravotnictví ČR.

¹Fiala, Josef a kol. Občanské právo. Brno 1993

Zdravotní pojištění patří mezi zákonné pojištění. Je upraveno následujícími právními předpisy:

- a) Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně o doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- b) Zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- c) Zákon č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů,
- d) Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů¹.

Základní motto oblasti zdravotního pojištění najdeme v Listině základních práv a svobod ČR článek č. 31:

„Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon².“

Podle výše zmíněných ustanovení Listiny základních práv a svobod ČR lze usoudit, že ustanovení čl. 31 Listiny má dvě části:

- a) Každý má právo na ochranu zdraví,
- b) Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které jsou stanoveny zákonem¹.

Listina základních práv a svobod článkem 31 odkazuje na dříve zmíněný zákon o veřejném zdravotním pojištění č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje:

- systém veřejného zdravotního pojištění,
- podmínky a rozsah poskytované zdravotní péče².

Podle § 13 zmíněného zákona se dá vyvodit, že ze zdravotního pojištění se hradí pouze ta zdravotní péče, která je

- poskytnuta pojištěnci
- má za cíl zachovat nebo zlepšit pojištěncův zdravotní stav.

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

² SBÍRKA ZÁKONŮ [online]. Sbírka zákonů, [cit. 2012-04-15]. Dostupný na WWW:<http://www.sbirkazakonu.inf/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

Zákon tedy předpokládá zdravotní péči hrazenou i nehrazenou ze zdravotního pojištění (veřejného)¹.

Hrazenou péčí máme na mysli:

- a) léčebnou péči ambulantní i ústavní (vč. diagnostické péče, rehabilitace a péče o chronicky nemocné,
- b) pohotovostní a záchrannou službu,
- c) preventivní péči,
- d) dispenzární péči,
- e) poskytování léčivých přípravků, prostředků zdravotnické techniky a stomatologických výrobků,
- f) lázeňskou péči a péči v odborných dětských léčebnách a ozdravovnách,
- g) závodní preventivní péči,
- h) dopravu nemocných a náhradu cestovních nákladů,
- i) posudkovou činnost,
- j) prohlídku zemřelého pojištěnce a pitvu, vč. dopravy (§ 13 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb.)¹.

V § 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění nalezneme osobní rozsah zdravotního pojištění.

Rozlišuje dvě skupiny osob, které mají nárok na tento typ pojištění, a to:

- osoby, které mají trvalý pobyt na území České republiky,
- osoby, které trvalý pobyt nemají, ale jsou zaměstnaní u zaměstnavatele, který má sídlo na našem území.

Tyto osoby se nazývají pojištěnci¹.

Vznik zdravotního pojištění je stanoven podle § 3 odst. 1 zákona jako den:

- „narození pojištěnce, pokud jde ovšem o osobu s trvalým pobytem na území ČR,
- kdy osoba, která se nenarodila na území ČR, získala trvalý pobyt na území ČR,
- vzniku zaměstnaneckého vztahu u osob, které se nenarodily na území ČR a ani nemají trvalý pobyt na něm“¹.

Den zániku určuje § 3 odst. 2 zákona:

- „úmrtí pojištěnce nebo jeho prohlášení za mrtvého,

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

- ukončení trvalého pobytu na území ČR,
- ukončení zaměstnaneckého vztahu u osoby bez trvalého pobytu na území České republiky.¹

„Plátcí pojistného zdravotního pojištění jsou podle § 4 zákona:

- a) pojištěnci uvedení v § 5 zákona,
- b) zaměstnavatelé,
- c) stát.¹

Ad a) na základě tohoto § známe 3 okruhy pojištěnců, kteří jsou současně plátcí pojistného:

- zaměstnanci - osoby, které jsou v pracovním poměru, osoba činná v poměru, osoba ve služebním poměru, člen družstva, osoba činná na základě dohody o pracovní činnosti, soudce, člen zastupitelstva, poslanec Poslanecké sněmovny a senátor Senátu Parlamentu, člen vlády, prezident a další,
- osoby samostatně výdělečně činné - osoby provozující živnost, osoby provozující podnikání podle zvláštních předpisů, osoby vykonávající uměleckou nebo jinou tvůrčí činnost na základě autorskoprávních vztahů a další,
- osoby mající na území ČR trvalý pobyt, avšak nejsou uvedeny pod předchozími body, navíc není za ně plátcem pojistného stát - osoby bez zdanitelných příjmů¹.

Ad b) Zaměstnavatelem se rozumí PO nebo FO, která zaměstnává zaměstnance a má sídlo nebo trvalý pobyt na území České republiky.

- Zaměstnavatel jako plátce pojistného platí za své zaměstnance dvě třetiny celkového pojistného, zbylou třetinu strhne svému zaměstnanci z platu a celou částku odvede ve prospěch příslušné pojišťovny¹.

Ad c) Stát platí pojistné z prostředků státního rozpočtu za občany, které ho nemohou platit sami a to v případech jako:

- nezaopatřené dítě,
- poživatele důchodů z důchodového pojištění,
- příjemce rodičovského příspěvku,
- ženy na mateřské dovolené,
- uchazeče o zaměstnání,
- osoby pobírající dávky sociální péče z důvodu sociální potřeby,

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

- osoby převážně nebo úplně bezmocné,
- osoby ve vazbě nebo osoby ve výkonu trestu odnětí svobody,
- mladistvé umístěné ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy,
- a další¹.

Každý plátcem musí platit pojistné, jinak by mu hrozilo penále (viz kapitola penále).

Pojistné se platí zdravotní pojišťovně. Musí se odvést:

- ve správné výši, tj. musí být vypočteno ze správného vyměřovacího základu,
- včas, tj. ve lhůtách splatnosti,
- způsobem předepsaným zákonem¹.

Pojištění vzniká povinnost platit dnem:

- nástupu zaměstnance do zaměstnání,
- zahájení samostatné výdělečné činnosti,
- návratu do České republiky po nepřetržitém pobytu v cizině - delší než šest měsíců
- a další¹.

Vznik platební povinnosti u zaměstnavatelů a států vzniká dnem, kdy zaměstnanci vznikl pracovní poměr, anebo kdy se stát stal plátcem pojistného (ze zákona určena státu povinnost platit pojistné za určité okruhy pojištěnců)¹.

Zákonem je též stanovena povinnost pojišťovny vymáhat na dlužníkovi zaplacení pojistného vč. penále, které se vymáhá na plátcích podle § 8 odst. 5 zákona¹.

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, stanoví výši pojistného, způsob jeho placení a penále¹.

Výše pojistného zdravotního pojištění je 13,5 % z vyměřovacího základu za rozhodné období. „Pro zaměstnance je vyměřovacím základem hrubá mzda, z níž zaměstnavatel strhává 4,5 %, dalších 9 % připlácí jako vedlejší náklad práce k hrubé mzdě“².

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

² MESEC [online]. Měsíc, server o osobních financích, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW:<http://www.mesec.cz/dane/zdravotni-pojisteni/pruvodce/>

Tabulka č. 4: Minimální výše pojistného na zdravotní pojištění

Rok	Minimální vyměřovací základ	Minimální měsíční záloha
2012	12 568,50 Kč	1 697 Kč
2011	12 370,00 Kč	1 670 Kč
2010	11 854,50 Kč	1 601 Kč

Zdroj:¹**Tabulka č. 5: Maximální výše pojistného na zdravotním pojištění**

Rok	Maximální roční vyměřovací základ	Maximální roční zdravotní pojištění
2012	1 809 864 Kč	244 332 Kč
2011	1 781 280 Kč	240 473 Kč
2010	1 707 048 Kč	230 452 Kč

Zdroj:¹

Výši pojistného si musí plátce sám vypočítat a odvést ho příslušné pojišťovně, nesplnění nebo nesprávné provedení této povinnosti má za následek penále. Penále se musí zaplatit za každý den prodlení ve výši 0,1% z dlužné částky².

Ze zákona je možné mít i další způsoby pojištění zdravotní péče. Smluvní zdravotní pojištění provozují pojišťovny pro:

- osoby, které nejsou pojištěny podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- pojištěnce ke krytí zdravotní péče přesahující rámec hrazené péče vč. léčení v cizině - při pracovní cestě krátkodobého charakteru do ciziny a další.

Zdravotní pojišťovny mohou provádět smluvní zdravotní pojištění na základě povolení Ministerstva financí ČR dle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů².

V České republice provádí zdravotní pojištění ve funkci pojistitele tyto pojišťovny:

- Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR - PO, která v právních vztazích vystupuje svým jménem, může nabývat práv a povinností a nese odpovědnost vyplývající z těchto

¹ *FINANCE* [online]. Finance, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW:

<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/zdravotni-pojisteni-osvc/vymerovaci-zaklad/>.

² Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

- vztahů, hospodaří s vlastním majetkem a vykonává právo hospodařit s jí svěřeným majetkem;
- Rezortní zaměstnanecká pojišťovna - provádí veřejné zdravotní pojištění zejména pro zaměstnance všech organizací založených nebo zřízených jedním ministerstvem ČR nebo podléhající ucelené části tohoto ministerstva;
- Obecná zaměstnanecká pojišťovna - provádí pojištění pro zaměstnance jednoho oboru;
- Podniková zaměstnanecká pojišťovna - provádí pojištění pro zaměstnance jednoho nebo více podniků;
- další zaměstnanecká pojišťovna s mezirezortní a mezioborovou působností;

Všechny výše zmíněné pojišťovny musí podat žádost na povolení k pojišťovací činnosti k Ministerstvu financí¹.

4.3.5 Sociální pojištění

„Sociální pojištění představuje institucionální systém, kterým se občan sám nebo někdo jiný povinně zajišťuje pro případ budoucí pojistné (sociální) události“¹.

Podle mezinárodní klasifikace se sociální pojištění dělí do těchto základních systémů:

- úrazové pojištění - v ČR není jako samostatný systém
 - pokud dojde v důsledku úrazu ke krátkodobé pracovní neschopnosti, hradí se z nemocenského pojištění;
 - při dlouhodobé pracovní neschopnosti se hradí z částečného nebo plného invalidního důchodu;
- nemocenské pojištění,
- zdravotní pojištění - tvoří samostatně stojící a speciálně právně upravený systém
- pojištění v mateřství,
- pojištění ve stáří,
- pojištění invalidity,
- pojištění pozůstalých,
- pojištění v nezaměstnanosti - upravují normy pracovního práva, přestože se příspěvek vybírá spolu se sociálním pojistným
- rodinné přídavky¹.

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

Oblasti, na které občané a další plátcí přispívají:

- pojistné na nemocenské pojištění,
- pojistné na důchodové pojištění,
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti - stát je využívá pro poskytování hmotného zabezpečení uchazečům o zaměstnání, prohlubování systému rekvalifikace zaměstnanců, zmírňování dopadů rizika nezaměstnanosti, rozšiřování pracovních příležitostí¹.

Poplatníci, kteří jsou povinni platit:

- a) organizace - zaměstnávající více než 25 zaměstnanců, nebo kterým vede evidenci mezd PO nebo FO s více než 25 zaměstnanci;
- b) malé organizace - zaměstnávající alespoň jednoho zaměstnance nejvýše pak 25 a evidenci mezd jim nevede PO nebo FO, která nemá více než 25 zaměstnanců;
- c) zaměstnanci

Povinně pojištěné osoby a dobrovolně pojištěné osoby:

- d) osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) - viz kapitola o všeobecném zdravotním pojištění;

Osoby dobrovolně pojištěné:

- e) osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění¹.

Ad c) Zaměstnanec je FO vykonávající pracovní činnost, za kterou je odměňována a její rozsah zakládá účast na nemocenském pojištění, jsou to:

- zaměstnanci v pracovním poměru,
- zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti,
- členové družstev,
- společníci a jednatelé s.r.o. a komanditisté komanditních společností
- soudci
- poslanci a senátoři
- členové vlády a další¹.

Ad d) OSVČ jsou povinni platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

- Účast OSVČ na nemocenském pojištění je dobrovolná podle zákona č. 100/1988 Sb.,

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

- OSVČ musí vykonávat svou činnost na území ČR.
- „OSVČ musí dosáhnout příjmů z této činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení v určité výši (povinná účast na důchodovém pojištění) nebo padat přihlášku k účasti na důchodovém pojištění (dobrovolná účast na důchodovém pojištění)“¹.

Placení pojistného na sociální pojištění u OSVČ je charakteristické tím, že obsahuje řadu dobrovolnosti nebo okolnosti do značné míry závislých na vůli těchto osob. Platí to samozřejmě po splnění zákonem stanovených podmínek¹.

Měsíční rozhodné období by bylo pro OSVČ příliš krátké, proto pro tyto osoby rozhodné období kalendářní rok, za který se platí pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Minimální měsíční vyměřovací základ pro hlavní výdělečnou činnost činí 25 % a pro vedlejší výdělečnou činnost 10 % průměrné.

Tabulka č. 6: Sociální pojištění

Pojištění	2010	2011	2012
Důchodové pojištění	28 %	28 %	28 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2 %	1,2 %	1,2 %
Nemocenské pojištění	1,4 %	2,3 %	2,3 %

Zdroj:²

Tabulka č. 7: Minimální měsíční vyměřovací základ

Rok	Hlavní činnost	Vedlejší činnost
2012	6 285 Kč	2 514 Kč
2011	6 185 Kč	2 474 Kč
2010	5 928 Kč	2 371 Kč

Zdroj:²

¹ Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

² *FINANCE* [online]. Finance, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW:<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/zaklad-a-sazby/>

Maximální vyměřovací základ pro platbu sociálního a zdravotního pojištění byl v letech 2010 a 2011 stejný u zdravotního i sociálního pojištění.

V roce 2012 je výše maximálního vyměřovacího základu pro zdravotní a sociální pojištění odlišné. Strop pro platbu sociálního pojištění činí 1 206 576 Kč¹.

Tabulka č. 8: Maximální roční vyměřovací základ

Rok	Maximální roční vyměřovací základ
2012	1 206 576 Kč
2011	1 781 280 Kč
2010	1 707 048 Kč

Zdroj: Vlastní

4.4 Okresní správa sociálního zabezpečení (OSSZ)

Místní příslušnost OSSZ se řídí sídlem mzdové účtárny organizace.

- U malé organizace se řídí jejím sídlem nebo místem trvalého bydliště zaměstnavatele. Proti rozhodnutí OSSZ se lze odvolat řádným opravným prostředkem do 15 dnů od doručení rozhodnutí. O odvolání bude rozhodovat Česká správa sociálního zabezpečení².

4.5 Pojišťovny

Odstraněním monopolu státní pojišťovny zákonem č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, mohou v pojišťovnictví podnikat různé subjekty (pojišťovny založené např. jako státní podnik, akciová společnost, družstvo, ale také zahraniční osoby). Povolení k podnikání v pojišťovnictví uděluje ministerstvo financí³.

V rámci své základní činnosti (pojišťovací činnost) však pojišťovny povinně vytvářejí technické rezervy a fondy, do nichž alokují své peněžní prostředky pocházející zejména

¹ *FINANCE* [online]. Finance, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW:<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/zaklad-a-sazby/>

² Spirit, Michal. Pojistné právo. Praha 2000

³ Fiala, Josef a kol. Občanské právo. Brno 2009.

z vybraného pojistného. Peněžní prostředky, které odpovídají technickým rezervám pojišťoven, jsou následně umisťovány na finančním trhu a právě při této činnosti vystupují pojišťovny jako institucionální investoři¹.

Zákon o pojišťovnictví č. 185/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů a na něj navazující vyhláška Ministerstva financí č. 52/1994 Sb., kterou se stanoví tvorba, použití a způsob umístění prostředků technických rezerv pojišťovny, stanoví pravidla pro umisťování prostředků technických rezerv pojišťoven. Pojišťovny mají povinnost vést seznam, kde uvádí umístění a výši prostředků technických rezerv. Výpis z tohoto seznamu překládá pojišťovna vždy do 31. března každého roku Ministerstvu financí. Ministerstvo je oprávněno doporučit pojišťovně, aby v případě ohrožení solventnosti změnila místo nebo způsob uložení jejích technických rezerv¹.

Pojišťovna musí alespoň 30 % průměrného ročního stavu prostředku technických rezerv uložit v bance nebo v pobočce zahraniční banky, které bylo uděleno povolení působit jako banka na území České republiky¹.

Prostředky rezerv použité k výplatám pojistných plnění, mohou být umístěny do:

- státních dluhopisů,
- dluhopisů vydaných bankami,
- veřejně obchodovatelných dluhopisů vydaných obchodními společnostmi a přijatých k obchodování na burze cenných papírů,
- půjček, úvěrů a jiných pohledávek vůči podnikům, za jejichž splatnost ručí banka,
- nemovitostí, a to maximálně do 25 % výše každé z technických rezerv bez souhlasu Ministerstva financí,
- hypotékních půjček na tuzemské nemovitosti až do výše 50 % jejich prodejní ceny, pokud tato prodejní cena byla zjištěna znalcem a nemovitost je po celou dobu trvání půjčky dostatečně pojištěna proti požáru, případně dalším živelním rizikům, a to maximálně do 20 % výše každé z rezerv bez souhlasu Ministerstva financí,
- akcií a podílových listů obchodovatelných na veřejném trhu, a to maximálně do 10 % výše každé z rezerv bez souhlasu Ministerstva financí,
- do depozit u bank, které mají povolení působit na území České republiky jako banka, přičemž bez souhlasu dozorčího orgánu hodnota vkladů u jedné banky nesmí překročit

¹ Bakeš, M a kolektiv: Finanční právo. Praha 2009

15 % jejího základního jmění a zároveň u jedné banky nesmí být uloženo více než 20 % z každé technické rezervy pojišťovny¹.

Ministerstvo financí uděluje souhlas k jinému způsobu umístění prostředků rezerv za předpokladu, že při tomto způsobu budou splněny podmínky bezpečnosti a očekávaného výnosu jako u některého z výše uvedených umístění prostředků technických rezerv. Akcie, které jsou vydané jedním emitentem, mohou činit nejvýše 3 % výše každé z rezerv. Podíl akcií pořízených z rezerv pojišťovny na základním jmění každého emitenta mohou činit nejvýše 10 % bez schválení Ministerstvem financí¹.

Při umístění prostředků rezerv musí pojišťovna dbát na dodržování:

- zásady bezpečnosti - prostředky rezerv musí být uloženy jako depozita, v nemovitostech a cenných papírech, které poskytují záruku spolehlivého uložení,
- zásady rentability - s prostředky rezerv musí být nakládáno s odbornou péčí a s cílem zabezpečit výnos nebo růst těchto prostředků,
- zásady potřeby likvidních (pohotových) prostředků - část prostředků musí být uložena tak, aby tyto prostředky byly pohotově k dispozici k plynulé úhradě výplat pojistných plnění,
- zásady přiměřeného rozložení - riziko umístění prostředků rezerv musí být rozloženo v souladu s předepsanými limity,
- zásady rozptylu (diverzifikace) umístění - u jednoho subjektu může být umístěna jen omezená část prostředků rezerv¹.

Činnost pojišťoven při investování do investičních instrumentů a obchodování s nimi podléhá vedle obecného státního dozoru nad pojišťovnictvím, které vykonává Ministerstvo financí, také státnímu dozoru nad kapitálovým trhem prováděnému Komisí pro cenné papíry¹.

Mezi významné části finančního trhu patří pojistné fondy a tedy i instituce, které tyto fondy spravují - pojišťovny. Formou placení pojistného, tzv. pojistných úspor se shromažďují volné peněžní prostředky fyzických a právnických osob, které jsou pojištěny určitým druhem pojištění, do pojistných fondů¹.

Mezi placením pojistného a pozdější výplatou pojistné částky je časový rozdíl, který

¹ Bakeš, M a kolektiv: Finanční právo. Praha 2009

umožňuje pojišťovně investovat tyto volné peněžní prostředky na finančním trhu. Výnosy získané operacemi na finančním trhu pojišťovna používá ke zvýhodnění pojistných podmínek pro své klienty, aby pro ně bylo pojištění atraktivní a aby o pojištění dále rostl zájem. Zvlášť významnou roli v tom má životní a důchodové pojištění¹.

Zákon číslo 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, nahradil stávající zákon. Je rozdělen do sedmi částí. První část vymezuje rozsah působnosti zákona a základní pojmy.

Nejobsáhlejší je část druhá, která mimo jiné upravuje podmínky pro vykonávání pojišťovací a zajišťovací činnosti v zahraničních pobočkách členských států. Jsou to například tyto podmínky:

- ze zákona je výslovně nařízeno, že pojišťovací a zajišťovací činnost může vykonávat pouze pojišťovna nebo zajišťovna s povolením ČNB nebo s podobným povolením z jiného členského státu. ČNB posuzuje splnění ekonomických a pojistně-technických předpokladů;
- zákaz výkonu jiné činnosti či zákaz podílet se jako neomezeně ručící společník na podnikání jiné osoby;
- s ohledem na ochranu klienta zákon nařizuje používat v názvu pojišťovny resp. zajišťovny označení „pojišťovna“ resp. „zajišťovna“ ale už nezakazuje jiným subjektům tyto označení používat;
- zákon stanovuje kapitálové požadavky, pro poskytování životního pojištění je minimální výše základního kapitálu 90 000 000 Kč;
- osoby ve vedení pojišťovny nebo zajišťovny musí splňovat podmínky důvěryhodnosti a musí být dostatečně odborně způsobilé.

I nadále platí zákaz udělení povolení k souběžnému provozování pojišťovací činnosti podle pojistných odvětví životního a neživotního pojištění².

Třetí část upravuje dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami, který vykonává ČNB. Dále řeší přeměnu a likvidaci tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny.

Čtvrtá část upravuje povinnost mlčenlivosti pro osoby, které byli pověřeni ČNB výkonem

¹ Bakeš, M a kolektiv: Finanční právo. Praha 2009

² Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

dohledu v pojišťovnictví. Tyto osoby jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v rámci výkonu své práce.

Společná ustanovení v páté části upravují mimo jiné oprávnění ČNB získávat informace za účelem dohledu, informační povinnosti pojišťoven a zajišťoven vůči ČNB a ČNB vůči EU nebo opravňují ČNB uzavírat smlouvy o spolupráci s orgány dohledu jiných států.

Šestá část obsahuje zmocňovací, přechodná a závěrečná ustanovení, které připravuje na nový režim pro pojišťovací sektor, který nabývá účinnosti 1. ledna 2010. Přechodná ustanovení poskytují pojišťovnám a zajišťovnám přechodné období k přizpůsobení se některým podmínkám nového režimu.

Součástí zákona jsou také prováděcí vyhlášky, které blíže specifikují řadu povinností stanovených zákonem tzv. obezřetnostní a tzv. výkaznická.

V poslední části je uveden pouze datum účinnosti zákona na 1. 1. 2010.

4.6 Pojistný trh

Nabídka a poptávka oblasti pojištění a zajištění se uskutečňuje na pojistném trhu. Střetává se zde nabídka a poptávka po pojistné ochraně. Solidní a důvěryhodný trh je důkazem zdravé a úspěšné ekonomiky¹.

Pojistný trh funguje na principu shromažďování a rozdělování peněžních prostředků. U pojistného trhu hovoříme o rezervách. Ty se v pojišťovnictví vytvářejí pro případ úhrady náhodných potřeb, nelze tedy předem určit, zda budou použity na spotřebu nebo akumulaci. Je pro ně typický nárok na jejich čerpání, pokud jsou splněny dané podmínky vyplývající ze zákona, vyhlášky, pojistných podmínek, pojistné smlouvy apod.¹.

Pojištění lze též definovat jako vztahy tvorby a rozdělování rezerv v závislosti na riziku a použití těchto rezerv k úhradě náhodných avšak odhadnutelných potřeb. Dá se tedy říci, že pojištění funguje na principu a teorii tvorby rezerv pro předpokládané pojistné plnění, resp. pojistné náhrady v budoucnosti¹.

¹ Čejková, Viktória. Pojistný trh. Praha 2002

Pojišťovnictví, je jedním z nejdůležitějších odvětví tržní ekonomiky a na pojistném trhu nabízí své služby, jimiž jsou pojištění a zajištění. Pojištění a zajištění se dá definovat jako specifický druh zboží či služby, který má fixní charakter. Za tuto službu musí kupující zaplatit. Jde o velmi neurčitou a rizikovou návratnost jeho peněžních prostředků z důvodu, že kupující může dostat svoji protihodnotu až po realizaci pojištěného rizika¹.

¹ Čejková, Viktória. Pojistný trh. Praha 2002

KOMPARACE HISTORICKÉHO VÝVOJE SE SOUČASNÝM STAVEM

POJISTNÉHO PRÁVA

Tabulka č. 9: Porovnání jednotlivých etap vývoje pojistného práva mezi sebou

Rakousko-uherská monarchie	Období let 1918-1939
<ul style="list-style-type: none"> - Pojišťovnictví v rukou soukromých pojišťoven - Zaveden státní dozor regulací zakládání, zařízení a hospodařením pojišťoven prováděný Ministerstvem vnitra - Pojistná smlouva součástí smluv odvážných uzákoněné ve Všeobecném občanském zákoníku - Nedostatečná právní úprava v oblasti uzavírání pojišťovacích smluv - Nutno stanovit účinné zákonné ochrany k zamezení neštěstí, které by bylo způsobeno hrubou nedbalostí nebo trestným činem,... 	<ul style="list-style-type: none"> - V plném rozsahu převzat právní řád rakousko-uherské monarchie zákonem č. 11/1918 - V důsledku vzrůstající konkurence a rozvoje pojišťovnictví mimo rámec státu účastí na mezinárodních trzích bylo nutno upravit pravomoci státního dozoru a stanovit zásady pro činnost tuzemských pojišťoven a cizozemských pojišťoven na území ČSR
Období let 1918-1939	Období protektorátu
<ul style="list-style-type: none"> - Nový zákon upravující pojistnou smlouvu - Zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru nad soukromými pojišťovny - Stanoveny zásady pro činnost tuzemských i zahraničních pojišťoven - Uzákoněno povinné smluvní pojištění (pojištění podniku, skladu surovin a zboží proti ohni) - Zavedeno pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorového vozidla 	<ul style="list-style-type: none"> - Orgánem dozoru nad pojišťovnictvím se stalo Ministerstvo hospodářství - Vysoká profesionalita, konkrétnost, přesnost, přesný rámec podnikání všem subjektům působícím v pojišťovnictví

Období protektorátu	Období po druhé světové válce
<ul style="list-style-type: none"> - Nutné státní povolení pro zřízení pojišťoven - Pojišťovny mohli být založeny pouze jako akciové společnosti, nebo spolek pro pojišťování - Tuzemské pojišťovny mohli podnikat v cizině pouze na základě oznámení orgánu dozoru - Cizozemské pojišťovny potřebovali k podnikání na našem území zvláštní povolení 	<ul style="list-style-type: none"> - Znárodnění soukromého pojišťovnictví - Zřizování nových pojišťoven v pravomoci vlády na návrh ministra financí - Ministerstvo financí jako dozorčí orgán v pojišťovnictví
Období po druhé světové válce	Období let 1948-1968
<ul style="list-style-type: none"> - Zřízení Pojišťovací rady, která podléhala Ministerstvu financí - Zřízeno pět pojišťoven 	<ul style="list-style-type: none"> - Sloučení pěti pojišťoven - Monopolní postavení Československé pojišťovny - Zrušení pojišťovací rady - Československá pojišťovna začleněna do monopolu Státní pojišťovny
Období let 1948-1968	Období let 1968-1991
<ul style="list-style-type: none"> - Monopol Státní pojišťovny 	<ul style="list-style-type: none"> - Vytvoření dvou samostatných pojišťovacích a zajišťovacích podniků <ul style="list-style-type: none"> - Česká státní pojišťovna se sídlem v Praze - Slovenská státní pojišťovna se sídlem v Bratislavě - Po roce 1991 demonopolizace pojišťovnictví

Zdroj: Vlastní

Právní úprava pojistného práva byla vždy úzce spjata s politickou situací na našem území. Současná právní úprava vychází z historických právních předpisů. Oproti předcházejícím období se pojistné právo dočkalo důkladné právní úpravy pojistné smlouvy zákonem č. 37/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zákon obsahuje úpravu všech typů pojistných smluv, dále upravuje vznik a zánik pojistné smlouvy i podmínky jejího sepsání.

Zákonem č. 185/1991, o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, byl zrušen monopol a mohli vznikat pojišťovny, jako akciové společnosti, družstva, státní podnik, ale také jako zahraniční osoby. V podstatě jsme pro vytváření nových pojišťoven vytvořili podobné podmínky, jaké zde vládly do roku 1945. Tedy do vzniku monopolu České státní pojišťovny. Povolení ovšem oproti období do roku 1945 nevydává ministerstvo vnitra, ale ministerstvo financí. Tento zákon byl nahrazen zákonem 277/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kde ještě navíc vymezena působnost a pravomoci ČNB.

ZÁVĚR

V závěru práce provádím vyhodnocení stanovených cílů, které jsem vytyčila v úvodu své bakalářské práce.

Především byla položena otázka, jak uspořádat prameny pojistného práva podle historie. Zcela oprávněně se domnívám, že tento cíl jsem splnila, a to v zásadě vypracováním kapitol 2. a 3. včetně tabulky č. 2 v kapitole první.

Následně jsem provedla analýzu vývoje historického práva pojistného s tím, že jsem se zaměřila na období od Rakouskouherské monarchie. Nejdůležitějším právním předpisem v době Rakouskouherské monarchie byl patent č. 946/1811 J. G. S. - Všeobecný občanský zákoník, ve kterém byla zakotvena vlastnická a zástavní práva. Zákonem č. 31/1886 ř. z., byla jasně stanovena pravidla pro zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven.

Dalším významným mezníkem bylo období let 1918 - 1939 tedy období vzniku 1. Československé republiky. Právní předpisy, které vznikly za 1. republiky, jsou zákon č. 145/1934 Sb., o smlouvě pojistné, zákon č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru nad soukromými pojišťovнами a nařízení vlády č. 307/1922 Sb., o zřizování, zařízení a hospodaření pojišťoven.

Období tzv. protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 - 1945 nepřineslo v oblasti pojistného práva téměř nic nového, kromě vládního nařízení č. 331/1942 Sb., o doplnění a změně některých ustanovení o pojišťovnách.

Následné období let 1945 - 1990 bylo obdobím velkých změn. Změny v oblasti pojistného práva, ale i práva vůbec byly spjaty se změnami politické situace v Československé republice. Prvním právním předpisem, který se týkal pojistného práva byl dekret prezidenta republiky č. 103/1945 Sb. Výrazně změnil postavení pojišťoven, které se tak staly majetkem státu. Na základě vyhlášky č. 977/1948 Ú.l., ministra financí, bylo sloučeno stávajících pět pojišťoven do dvou, jedna měla sídlo v Praze a druhá Bratislavě. Právní úpravy se dočkala i pojistná smlouva zákonem č. 189/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zákon o pojišťovnictví získal v této době hned dvou právních úprav zákonem č. 85/1952 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 82/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Novelizován byl také občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Dalším vytyčeným cílem byla analýza současného vývoje. Zaměřila jsem na novely zákona o pojišťovnictví č. 185/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů a č. 277/2009 Sb., ve znění

pozdějších předpisů. Dalším důležitým zákonem byla novela zákona o pojistné smlouvě č. 37/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zároveň jsem popsala aktuální podmínky pro platby sociálního a zdravotního pojištění. Popsala jsem fungování pojistného trhu.

Posledním cílem byla komparace historie pojistného práva se současnou právní úpravou a také jednotlivá období mezi sebou. Z analýzy jsem zjistila, že vláda při tvoření nových zákonů vždy vycházela z předchozího období a většinou pouze přizpůsobili stávající zákon současným potřebám společnosti. Důkladná analýza k vytvoření nového zákona by byla nejen časově velice zdlouhavá, zákonodárci museli také přihlídnout k ekonomické a finanční náročnosti.

Domnívám se, že jsem všechny hlavní cíle, které jsem si ve své práci stanovila, splnila a tím ukázala, že historie pojistného práva hraje důležitou roli při tvorbě nových zákonů v oblasti současného pojistného práva.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
EU	Evropská unie
FO	fyzická osoba
Kč	korun českých
odst.	Odstavec
OSSZ	okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PO	právnícká osoba
resp.	respektive
Ř. z.	říšský zákon
Sb.	Sbírka zákonů
s.r.o.	Společnost s ručeným omezením
Tj.	to je
Tzv.	tak zvaný
vč.	včetně

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura:

- Bakeš, M a kolektiv: *Finanční právo*. 5. upravené vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 548 s. ISBN 978-80-7400-801-6
- Čejková, Viktória. *Pojistný trh*. 1. vydání. Praha : Grada publishing, spol. s.r.o., 2001, 120 s. ISBN 80-247-0137-5
- Daňhel, J: *Kapitoly z pojistné teorie*. 1. vydání. Praha : Oeconomica, 2002, 140 s. ISBN 80-245-0306-9
- Fiala, Josef a kol. *Občanské právo*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2. vydání, 2009, 656 s. ISBN 978-80-7380-228-8.
- Karfíková, Marie; Přikryl, Vladimír; Čechová, Jana. *Základy pojišťovacího práva*. Praha : Orac, s.r.o., 1. vydání, 2001, 301 s., ISBN 80-86199-27-4.
- Madar, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. Praha : Linde Praha a.s., 2. vydání, 1999. ISBN 80-7201-150-2.
- Schelle, Karel; Dr. Hradec, Milan. *Historie pojišťovnictví*. Praha : EUROLEX BOHEMIA a. s., 1. vydání, 2006, 123 s., ISBN 80-86861-52-X.
- Schelle, K. a kol.: *Právní dějiny*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, 1134 s. ISBN 978-80-7380-043-7.
- Spirit, M. *Pojistné právo*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000, 276 s. ISBN 80-245-0109-0.
- Škopová, V.; Klapal J. *Pojištění a pojišťovnictví*. Praha : MIRAGE, 1991.
- Vojáček, Ladislav; Schelle, Karel; Knoll, Vilém. *České právní dějiny*. 1. přepracované vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8

Zákony:

- Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

Internetové odkazy:

- *FINANCE* [online]. Finance, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW:<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/zaklad-a-sazby/>.

- *FINANCE* [online]. Finance, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/zdravotni-pojisteni-osvc/vymerovaci-zaklad/>.
- *MESEC* [online]. Měšec, server o osobních financích, [cit. 2012-04-14]. Dostupný na WWW: <http://www.mesec.cz/dane/zdravotni-pojisteni/pruvodce/>. ISSN 1213-4414.
- *SBÍRKA ZÁKONŮ* [online]. Sbíрка zákonů, [cit. 2012-04-15]. Dostupný na WWW: <http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

SEZNAM TABULEK

TABULKA Č. 1: POJMY POJISTNÉHO PRÁVACHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 2: PRAMENY POJISTNÉHO PRÁVACHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 3: DRUHY POJIŠTĚNÍ.....CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 4: MINIMÁLNÍ VÝŠE POJISTNÉHO NA ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ..... CHYBA!
ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 5: MAXIMÁLNÍ VÝŠE POJISTNÉHO NA ZDRAVOTNÍM POJIŠTĚNÍ..... CHYBA!
ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 6: SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍCHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 7: MINIMÁLNÍ MĚSÍČNÍ VYMĚŘOVACÍ ZÁKLADCHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ
DEFINOVÁNA.

TABULKA Č. 8: MAXIMÁLNÍ ROČNÍ VYMĚŘOVACÍ ZÁKLADCHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ
DEFINOVÁNA.

**TABULKA Č. 9: POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH ETAP VÝVOJE POJISTNÉHO PRÁVA MEZI
SEBOU**CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.